

CHATTEN IN HET VREEMDETALEN-ONDERWIJS

Het waarom en hoe

NATIONAAL BUREAU MODERNE VREEMDE TALEN

Verantwoording

**© 2003 Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen (NaB-MVT),
Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Auteur: Nanda Poulisse, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS) te Nijmegen
Vormgeving: NaB-MVT

Kenmerk: NaB/03-117
Datum: april 2003

Adres:
NaB-MVT
Postbus 2061
7500 CB Enschede
Telefoon (053) 4840 418/414

Chatten

Bijkletsen met de computer. Je boodschap intypen, op de verzendknop drukken, en meteen een reactie krijgen van je vriend of vriendin die thuis achter zijn of haar eigen computer zit. Dat is chatten.

Veel scholieren en studenten chatten met hun vrienden en klasgenoten. Als ze inloggen op de computer krijgen ze in beeld wie van hun vrienden online is, en vervolgens kunnen ze proberen of die in zijn voor een chatpraatje. Volgens de ict-monitor chat 43% van de scholieren in het voortgezet onderwijs een paar keer per maand of vaker. Van hen chat 17% zelfs iedere dag. Chatten is daarmee een eigentijds communicatiemedium.

Chatten biedt de mogelijkheid om met wie dan ook, overal ter wereld, te communiceren, zonder dat dit veel geld kost. Dit maakt dat chatten uitgebuit zou kunnen worden bij het leren van een moderne vreemde taal. Het Nationaal bureau Moderne Vreemde Talen (NaB-MVT) gaf opdracht aan het Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS) om te onderzoeken hoe het chatten voor dit doel ingezet zou kunnen worden. Deze brochure is van dit onderzoek het resultaat.

Wat gebeurt er op scholen?

Een telefoonronde langs 37 docenten in een moderne vreemde taal maakte duidelijk dat er in Nederland nog niet op grote schaal gewerkt wordt met chatprojecten. Docenten twijfelen aan de meerwaarde en voorzien tal

van organisatorische problemen. Er zijn nogal wat vooroordelen over chatten: leerlingen leren er niks van, het is te oppervlakkig, het gaat zo snel dat leerlingen geen tijd hebben om na te denken, de inhoud van chatsessies is niet te controleren en ga zo maar door. In deze brochure proberen we de vooroordelen weg te nemen.

De schijf van vijf en chatten

Efficiënt een vreemde taal leren lijkt op goed eten. Je moet zorgen voor een gevarieerd menu, waar alle bouwstoffen in zitten. Net als de schijf van vijf bevat een goede 'taalmaaltijd', die lekker leerzaam is, vijf bouwstoffen. Om een taal te leren is het belangrijk om

1. veel te lezen en te luisteren
2. de betekenis te begrijpen
3. te letten op vormen
4. te spreken en te schrijven en
5. als je iets niet weet, je te behelpen met wat je wel weet (Digitalentipsfolder NaB-MVT, zie ook <http://www.nabmvt.nl/subfolder/22/>).

Wie regelmatig chat in een vreemde taal, krijgt vier van de vijf bouwstoffen van een goede taalmaaltijd binnen. Om te kunnen chatten moet je immers lezen wat de ander geschreven heeft, en je moet het begrijpen. Je moet ook zelf spreken/schrijven en als je iets niet weet, dan zeg je het maar op een andere manier, zodat het toch wel duidelijk wordt wat je bedoelt. Alleen de aandacht voor vormen is bij chatten, net als bij spreken, wat minder. Met vier van de vijf bouwstoffen is chatten een goede manier om efficiënt een vreemde taal te leren.

Chatten, spreken en schrijven

Chatten houdt het midden tussen spreken en schrijven. Het lijkt op spreken in zijn korte uitingen, snelle beurtwisselingen en een onmiddellijke reactie. Daardoor kan chatten een positief effect hebben op de spreekvaardigheid. Maar net als bij schrijven speelt uitspraak geen rol en er is meer tijd om na te denken dan bij spreken. Door deze kenmerken heeft chatten enkele voordelen ten opzichte van spreekvaardigheidsoefeningen.

Voordelen van chatten

- Uitspraak speelt geen rol, dus leerlingen met een slechte uitspraak hoeven zich niet te generen.
- Langzame leeders, die wat langer willen nadenken voor ze hun mond open doen, komen bij het chatten ook aan bod.
- De klas en de docent lezen niet mee, dus er is minder schroom om te communiceren. (Soms zal de docent het geschrevene wel achteraf onder ogen krijgen).

Andere voordelen

- Leerlingen kunnen zelfstandig aan de gang en kunnen op hun eigen niveau taal produceren.
- Alle leerlingen zijn continu aan de beurt. Ze produceren dus meer taal dan in een groepsdiscussie in de klas.
- Het is mogelijk in de vreemde taal te communiceren met leeftijdsgenoten in het buitenland.
- Het taalaanbod (van de leeftijdsgenoten) is levensrecht en functioneel en sluit aan bij de belangstelling van de leerlingen, vooropgesteld dat ze met levenschte opdrachten werken.

- Er komt meteen respons, en daarmee direct feedback op de inhoud en soms ook op de vorm van het geschrevene.
- Chatten is eigentijds en veel leerlingen vinden het leuk.

Chatten met welk doel?

Chatten in het vreemdetalenonderwijs kan natuurlijk als doel hebben de taalvaardigheid te vergroten. Maar denk ook eens aan andere doelen. Chatten is een manier om leerlingen verder te laten kijken dan hun directe leefomgeving. Door te chatten kunnen ze in contact komen met leeftijdsgenoten in het buitenland, en kennismaken met andere culturen. Een chatproject kan dus ook opgezet worden in het kader van de internationalisering. Zo kan een chatproject gestart worden in samenwerking met een docent aardrijkskunde of maatschappijleer. Doel van het chatten is dan om informatie uit te wisselen met buitenlanders, en met hen samen te werken aan een gezamenlijk project. Ook het bevorderen van de computervaardigheden kan een doel van een chatproject zijn. En tenslotte is het mogelijk om leerlingen te laten chatten opdat ze ervaren dat ze echt iets kunnen met hun kennis van de vreemde taal. Zo'n succeservaring kan heel motiverend werken.

Een chatproject kan natuurlijk ook meerdere doelen hebben. Voor je van start gaat is het wel belangrijk na te denken wat je als hoofddoel ziet, en wat je eventueel als positieve bijeffecten beschouwt.

Praktische punten

In verschillende onderwijsprojecten is geëxperimenteerd met chatten. Wie met zijn of haar leerlingen wil gaan chatten, kan veel leren van de ervaringen die in deze projecten zijn opgedaan. Denk bijvoorbeeld eens aan de volgende praktische punten:

Kleinschaligheid

Veel organisatorische problemen kunnen worden voorkomen door kleinschalig te beginnen. Sessies met hele klassen in het computerlokaal lopen vaak uit op een teleurstelling. Het is beter eens met een klein groepje enthousiaste leerlingen te beginnen en hen alleen of in groepjes van twee vanuit huis te laten chatten, bijvoorbeeld met hun e-mail partners of een vakantie vriendin. Zo'n chatopdracht zou ter vervanging van een spreekopdracht gegeven kunnen worden. Een chatproject hoeft ook geen heel schooljaar te duren. Begin eens met twee of drie sessies en laat dan weer eens andere leerlingen van start gaan.

Het chattijdstip

Een van de grootste problemen voor docenten die chatsessies willen organiseren voor hun leerlingen is dat de chatpartners gelijktijdig on-line moeten zijn. Dit betekent dat het vaak onmogelijk zal zijn om te chatten op het tijdstip waarop de klas normaal gesproken les heeft. Een mogelijke oplossing voor dit probleem is om buiten de les te chatten (bijvoorbeeld thuis of in de studieruimte van de school) en de chatpartners zelf (bijv. via e-mail) een tijd te laten afspreken waarop zij willen chatten. Als het om chatten in groepen gaat, zou men ook met de partnerschool af kunnen spreken dat men het computerlokaal op twee vaste middagen in de week reserveert, bijv. van 14.30-16.30 uur (al naar gelang de

lessen van de leerlingen eindigen). Leerlingen kunnen dan voor een bepaalde dag en tijd inschrijven en, zo nodig onder begeleiding van een docent, op school chatten. Bij de inschrijving dient ervoor gezorgd te worden dat er op alle afgesproken tijden van beide scholen chatters aanwezig zijn, maar ook dat het aantal chatters niet te groot is.

Opdrachten

Een veelgehoorde klacht is dat de inhoud van chatsessies vaak erg oppervlakkig blijft. Een concrete opdracht kan dit probleem voor een groot deel oplossen. Voorbeelden van geschikte opdrachten zijn informatie inwinnen (bijv. over nationale feesten, een camping of studie in het buitenland), gezamenlijk een keuze maken (bijv. over welk boek of gedicht je het best cadeau zou kunnen doen aan een vriend die verdriet heeft), of tot een advies komen (bijv. over hoe je je ouders het best kunt overtuigen je naar een popconcert te laten gaan).

Als chatten tot doel heeft om het eerste contact op gang te brengen kan de opdracht ook zijn 'maak kennis met elkaar, kies een partner waarmee je samen wilt werken aan de overige (vakgerichte) opdrachten en maak afspraken over wie wat wanneer doet'.

Groepsgrootte

Als het aantal deelnemers aan een chatsessie te groot is, wordt deze gauw onoverzichtelijk. Het is beter te kiezen voor één-op-één sessies of groepen van vier tot zes personen. Één-op-één sessies werken goed als de partners elkaar al kennen of goed gematched zijn, en elkaar mogen. Ze werken ook goed als er concrete opdrachten uitgevoerd moeten worden. Als het gaat om een eerste kennismaking kan het beter zijn te kiezen voor een groepssessie van beperkte omvang. Het is

dan gemakkelijker de sessie op gang te brengen en de deelnemers kunnen kijken met wie het klikt.

De chatpartners

Taalleerders kunnen chatten met moedertaalsprekers van de taal die ze willen leren (bijv. met Duitsers als ze Duits willen leren), of met andere vreemde-taalleerders (bijv. met Hongaren die ook Duits leren). Het voordeel van moedertaalsprekers is dat het taalgebruik authentiek is en de kans op correct taalgebruik groot (hoewel sommige docenten die een e-mailproject hadden georganiseerd meldden dat ze schrokken van het taalgebruik van moedertaalsprekers). Het voordeel van chatten met andere vreemde-taalleerders is dat de taalleerders minder schroom hebben de vreemde taal te gebruiken. Zij bevinden zich immers in dezelfde positie. Bovendien is het vaak gemakkelijker om andere vreemde-taalleerders te interesseren in een chatproject.

Taalvaardigheidsniveau

Het taalvaardigheidsniveau is van invloed op de snelheid waarmee gechat kan worden en op de diepgang van de inhoud. Wil het voor beide chatpartners interessant blijven, dan is het dus belangrijk dat zij niet teveel van elkaar verschillen in niveau. Als het taalvaardigheidsniveau bij beide partners erg laag is kan het helpen de chatsessies goed voor te bereiden door van tevoren bepaalde zinnestelsels en woordjes te bespreken. Bij beginnende vreemde-taalleerders is het ook van belang dat er iemand (bijv. een docent) aanwezig is om hulp te geven.

Typevaardigheid

Ook de typevaardigheid is van invloed op de snelheid van de chatsessie. Het is dus raadzaam om de partners ook op dit punt zoveel mogelijk te matchen. Als de ty-

pevaardigheid erg beperkt is, kan dit de communicatie dusdanig verstoren dat een succesvolle chatsessie niet mogelijk is. In dat geval moeten de leerlingen dus eerst leren typen.

Computervaardigheid

Deelnemers aan chatsessies dienen om te kunnen gaan met computers en het gebruikte chatprogramma. Als ze dat niet kunnen, is het verstandig ze te koppelen aan klasgenoten die dat wel kunnen en hen in paren te laten werken.

De chatsite

Er zijn verschillende mogelijkheden om leerlingen te laten chatten. Je kunt natuurlijk leerlingen het internet opsturen en ze daar een chatsite uit laten zoeken. Op deze sites blijft het gesprek echter vaak oppervlakkig en soms wordt er door zoveel chatters deelgenomen dat een taalleerder nauwelijks aan bod komt.

Leerlingen zelf creëren vaak chatruimtes binnen MSN die alleen voor hun vrienden en kennissen toegankelijk zijn. Op deze manier kunnen ze ook een chatruimte aanmaken waarin ze met hun buitenlandse contactpersoon kunnen chatten.

Als een school beschikt over een digitale leeromgeving, zoals Blackboard, dan is het ook mogelijk om binnen deze omgeving te chatten.

Tenslotte is er nog de mogelijkheid van een didactische chatruimte. Een didactische chatruimte is speciaal ingesteld voor leerders en wordt beheerd door een pedagogische instelling, zoals bijv. het Goethe instituut (<http://www.goethe.de/ /jetzt/dejchat/dejchat1.htm>). De instelling zorgt voor gesprekspartners die de tutor-rol kunnen vervullen en daartoe geïnstrueerd zijn: bijv. tempo en taalgebruik aanpassen aan het niveau van de leerder, dingen uitleggen, fouten verbeteren, en het

gesprek in goede banen leiden. Het nadeel van didactische chatruimtes is dat ze bemand moeten worden en daardoor kostbaar zijn.

De rol van de docent

De docent heeft vooral een initiërende rol. Hij of zij moet leerlingen enthousiast maken voor het chatten en hen eventueel helpen bij het vinden van een chatpartner. Ook moet de docent er op toezien dat partners van gelijk niveau met elkaar chatten. Als de leerlingen eenmaal aan het chatten zijn, is de rol van de docent vooral een toezienende en/of begeleidende. Hij moet vooral regelmatig informeren hoe het gaat.

Als het chatten plaatsvindt binnen een onderwijssituatie, moet de docent optreden als helper, en niet teveel sturen. Soms kan de docent meedoen aan de chat omdat dat voorkomt dat leerlingen er niet serieus mee omgaan, maar de docent mag in de chat niet op de voorgrond treden. Zijn of haar rol in de chat kan bijvoorbeeld wel zijn om geschikte koppels te formeren. Soms moet een leraar optreden als discussieleider om te voorkomen dat leerlingen afdwalen van hun onderwerp. Ook moet de docent in een onderwijssituatie duidelijk de voor- en de nafase structureren, dus de zaak in gang zetten en afsluiten.

Feedback

Afhankelijk van het doel van de chat kan het nuttig zijn het chatprotokol af te drukken en met de leerlingen te bespreken. Dit is vooral zinnig als chatten ingezet wordt om de vaardigheid in de vreemde taal te verbeteren. In de feedbacksessie kan dan aandacht besteed worden aan veel voorkomende fouten, maar vooral ook aan het ophelderen van onduidelijkheden en het bespreken van onzekerheden. In andere gevallen, als de chat vooral tot doel heeft leerlingen te motiveren om de vreemde

taal te gebruiken, kennis te laten maken met andere culturen, of in contact te brengen met buitenlanders, kunnen feedbacksessies beter achterwege blijven, of bijvoorbeeld alleen op verzoek van de leerlingen plaats vinden.

En nu nog een chatpartner

Via <http://www.epals.com/ecards> kunnen docenten een partnerschool vinden voor e-mail of chatprojecten. Je kunt ook opgeven dat je een partnerschool zoekt. Dat laatste werkt volgens sommige docenten beter. Het is aan te raden je verzoek een paar keer te vernieuwen, zodat je bovenaan in de lijst blijft staan. Als je via epals een docent vindt die een chatproject wil beginnen is het van belang heel duidelijke afspraken te maken over het tijdstip en de frequentie van de chatsessies, de opdrachten die de leerlingen uit moeten voeren en de duur en het doel van het project.

Het werkt vaak beter om een project op te zetten met chatpartners die de docent, of de leerlingen, persoonlijk kennen. Je kunt bijvoorbeeld denken aan vakantiecontacten, of aan partners die deelgenomen hebben aan uitwisselingsprojecten met de school in kwestie. Ook in dat geval is het belangrijk goede afspraken te maken.

Bovendien is het raadzaam vooraf te overleggen met de systeembeheerder van de school. Vaak is het vanaf schoolcomputers niet mogelijk te chatten, omdat bepaalde toegangspoorten van het internet afgesloten zijn. De directie wil zo voorkomen dat leerlingen tijd verdoen met chatten. Daarnaast kunnen door chatten soms virussen binnengehaald worden. Systeembeheerders kunnen de toegangspoorten openzetten en een anti-virusprogramma installeren.

Conclusie

Chatten is een eigentijdse communicatievorm die veel mogelijkheden biedt voor het leren van een vreemde taal en veel voordelen heeft. Wie een chatproject wil beginnen, doet er goed aan kleinschalig te beginnen. Op die manier kunnen veel organisatorische problemen voorkomen worden. Daarnaast is het aan te bevelen leerlingen concrete opdrachten mee te geven en te zorgen dat de chatpartners goed aan elkaar gekoppeld zijn, zowel wat betreft taalniveau als interesse.

“Leerlingen ervaren dat ze iets kunnen met hun vreemde taal. Dat geeft ze een enorme kick!”

Meer lezen over dit onderwerp?

http://www.geocities.com/vance_stevens/findbuds.htm
(overzicht van chatsites, gebruikt door Vance Stevens en zijn leerlingen)

<http://www.malhatlantica.pt/teresadeca/papers/evora2002/chat-and-efl.htm>

Almeida d'Eça, T. (2002). To chat or not to chat in the EFL classroom, that is the question!

Retrieved December 15, 2002 from <http://www.infogreta.org/magazine/articles-9-2.htm>

Gregorio Blanco Martín. Using chats in EFL: A tool for collaborative learning. The GRETA Magazine 9.2. (artikel met daarin voorbeelden van chatsessies).